

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΚΚΑΛΗ

Τύπος ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ ΝΙΚΟΛΑΙΔΗ

Έκυκλοφόρησε κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1959 τὸ βιβλίον τοῦ τέως ἐπικουρικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Ἀλεξάνδρου Κόκκαλη, ὑπὸ τὸν τίτλον : «**Η Ἐπιστήμη τῆς ἐργασίας** ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Διεθνοῦς κριτικοῦ πνεύματος».

Περὶλαμβάνει συλλογὴν κρίσεων καὶ κριτικῶν ἀναλύσεων Ἑλλήνων καὶ ξένων διεθνοῦς κύρους ἐπιστημόνων ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων θεωριῶν τοῦ Ἑλληνος οἰκονομολόγου Ἀλεξάνδρου Κόκκαλη, ἐπὶ τῶν ὅποιων ἐθεμελιώθη ἢ παρ' αὐτοῦ ἀποκληθεῖσα «Ἐπιστήμη τῆς ἐργασίας».

Διὰ τῶν σελίδων τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου παρελαύνει ἐπιβλητικὴ σειρὰ δεκα-επτά, ὑπερτέρου κύρους, ἐπιστημονικῶν προσωπικοτήτων, αἱ ἐνθουσιώδεις κριτικαὶ τῶν ὅποιων τιμοῦν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ καθηγητοῦ Κόκκαλη, τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιστημονικὸν πνεῦμα διὰ τὴν δημιουργικήν του συμβολὴν εἰς τὸν τομέα τῆς διεθνοῦς Ἐπιστήμης.

Ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀναγνώρισις τῆς κοινοσοιαίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς σήμασίας τοῦ κρινομένου ἔργου, ἐντυπωσιάζει βαθέως.

Πρόκειται διὰ τὴν παρουσίασιν μιᾶς Ἐπιστήμης, ἢ ὅποια, ἀνατρέπουσα τὰ καθιερωμένα παλαιὰ ἀξιώματα τῆς θεωρητικῆς οἰκονομικῆς, ἀκολουθεῖ αὐστηρῶς αἰτιοκρατικὴν μέθοδον εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν βασικῶν ἐννοιῶν αὐτῆς, βαίνει περαιτέρω εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτῶν μὲν ἀτεγκτον λογικὴν συναχὴν καὶ συνέπειαν καὶ ἀντιμετωπίζει μὲν ἐπιστημονικὴν πίστιν καὶ μὲν αἰσιόδοξον πνεῦμα τὴν λύσιν τῶν μεγάλων κοινωνικοοικονομικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια τρέφουν τὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐκκινοῦσα ἀπὸ τὸ βασικὸν πρόβλημα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀξίας καὶ διερευνῶσα τοῦτο βαθύτερον, καταλήγει εἰς τὸ ὑψηστης σημασίας συμπέρασμα, ὅτι εἰς ὅλους τοὺς τόπους καὶ χρόνους ὑπῆρχον, ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν δύο καὶ μόνον συντελεσταί, δύο καὶ μόνον ἐνέργειαι, ἐκ τῶν ὅποιων προκύπτουν ὅλα τὰ φαινόμενα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν γένει ἀνθρωπίνην δραστηριότητα.

Ἡ μία ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων εἶναι κατευθυντηρίου φύσεως καὶ ἡ ἑτέρα, ἀντελεστικῆς τοιαύτης.

'Η πρώτη κατευθύνει τὰ πάντα, ἡ δὲ δευτέρα ἐκτελεῖ τυφλῶς πᾶν ὃ, τι ἔπιτάσσει ἡ πρώτη.

Καὶ κατευθυντήριος μὲν εἶναι, ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτελεστικὴ δέ, τόσον ἡ σωματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, ὃσον καὶ ὀλόκληρος ἡ ὑλικὴ ἔξωτερη ἐνέργεια (τὸ κεφάλαιον).

'Ανατέμνεται οὕτως ἡ ἐργασία ὡς τὸ μόνον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου μέσον, διὰ τοῦ ὅποιου οὕτως δρᾶ καὶ ἐρευνᾷ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Εὔλογον ἐκ τούτου τυγχάνει, ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἐργασίας, ἀναφερομένη εἰς ὅλα γενικῶς τὰ φαινόμενα καὶ τὰ προβλήματα, τὰ ὅποια γεννᾶ ἡ ἀνθρωπίνη δραστηριότητης, ὑπερβαίνει εἰς ἔκτασιν τὸν κύκλον τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ συνιστᾶ μίαν γενικωτέραν, καθολικὴν ἐπιστήμην, ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ὅποιας συναρτῶνται αἱ ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαι. Οὕτως, καθίσταται ἀπολύτως συνειδητὴ ἡ ἀλληλεξάρτησις καὶ ἡ ἀλληλεπιδρασις ὅλων ἐν γένει τῶν φαινομένων καὶ τῶν προβλημάτων τῶν προβαλλομένων ἐντὸς τοῦ εὐρέως κύκλου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ ἐρμηνεύεται κατὰ πλήρη συγχρήνειαν ἡ δργανωτικὴ συνάρτησις τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν, συνεκτικὸς δεσμὸς τῶν ὅποιων εἶναι τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ μέσον τῆς ἀνθρωπίνης ἐρεύνης καὶ γενικωτέρον τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως : ἡ ἐργασία.

'Ιδιαιτέρως καθ' ὃσον ἀφορᾶ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ἡ θεωρία τῆς ἐργασίας προσφέρει εἰς αὐτὴν τὰς ἔξης νέας, θεμελιώδους φύσεως, ἀρχάς :

1) Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀξίας εἶναι δύο : ὁ κατευθυντήριος καὶ ὁ ἐκτελεστικός.

2) 'Η παραγωγὴ οὐδέποτε καταλήγει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν κατανάλωσιν, δοθέντος ὅτι ἡ ἐργατικὴ ἐνέργεια κινεῖται κατὰ τρόπον σπειροειδῆ, προαγομένου οὕτω ἀενάως τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς διαπιστώσεως, ὅτι ἡ ίκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν διὰ τῆς χρήσεως τῶν λεγομένων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, συνιστᾶ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου, ἐκφραζομένην εἰς τὴν περαιτέρω προσφορὰν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ.

3) Τὸ στοιχεῖον τῆς παραγωγικότητος ἐνέχει ὁ κατευθυντήριος παράγων, ὁ ὅποιος εὑρίσκεται ἐν πολλαπλασιαστικῇ σχέσει πρὸς τὴν ἐκτελεστικήν ἐνέργειαν, οὕτως ὥστε ἡ τυχὸν μηδενικὴ ἡ ἀρνητικὴ ἀξία αὐτοῦ, ἥγει ἀντιστοίχως εἰς μηδενικὸν ἡ ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα.

Περαιτέρω ἀνοίγεται ὁ δρόμος διὰ τὴν ὑπὸ τὸ νέον πρᾶσμα τῶν ὡς ἀνωθεμελιωδῶν ἀρχῶν ὑντολογικὴν μελέτην τῶν κοινωνικοοικονομικῶν φαινομένων καὶ τὴν παράλληλον δεοντολογικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀντιστοίχων κατὰ μέρος προβλημάτων : τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ κεφαλαίου, τῆς αὐξήσεως τοῦ συνοικιοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος, τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας, τῆς σχέσεως τῶν εἰσοδημάτων τῶν διαφόρων τά-

ζεων μεταξύ των και τῆς παραλλήλου ἀνόδου αὐτῶν, τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων και τῆς ἀντιμετωπίσεώς των κλπ.

Μία τοιαῦτη εὑριτάτης πρωτοτυπίας ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, διανοίγουσα νέους δρίζοντας εἰς τὴν διεθνὴ ἐπιστήμην, μὲ διαφαινομένας ἀναλόγου ἐκτάσεως και σημασίας προσπτικάς, εἶναι φυσικὸν νὰ διεγέρῃ τὰς ἐπιστημονικὰς συνειδήσεις και νὰ γεννᾶ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν.

Ἐπὶ τοῦ σημείου ἀκριβῶς αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι προκαταλαμβάνομαι ὑπὸ πίστεως ὑποκειμενικῆς, παραθέτω σκέψεις τινὰς διατυπωθείσας ὑπὸ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, ἐκ τῶν προβάντων εἰς κριτικὴν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀλεξάνδρου Κόκκαλη, ὡς ἀπλὰ δείγματα ἀντικειμενικωτέρων διαπιστώσεων.

Ο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρονης, ὁ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένος ὡς ὁ κορυφαῖος κριτικὸς οἰκονομολόγος, Alfred Amonn, ὁ ὅποιος ἐδημοσίευσε ἐκτεταμένην κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀλ. Κόκκαλη, γράφει εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς αὐτόν, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἔξης : «... Ἡ θεωρία σας ἀπαιτεῖ τὴν πλέον σοβαρὰν ἐκτίμησιν ἐκ μέρους τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Προσφέρει μίαν βασικῶς νέαν και τελείως εὐλογοφανῆ ἀποψὺν (Aspect) τῆς λειτουργίας τῆς οἰκονομίας, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὅποιας εἰς τὰ διάφορα εἰδικὰ προβλήματα, μοῦν φαίνεται ὅτι ὑπόσχεται πλήρη ἐπιτυχίαν.

Πολὺ σπανίως παρουσιάζονται τοιαῦται θεωρίαι, ἡ πρωτοτυπία τῶν ὅποιων ἐπεκτείνεται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν....».

Ἐν τῇ κατακλεῖδι δὲ τῆς ὡς ἄνω ἐκτεταμένης κριτικῆς του, γράφει : «... Ὄλοι οἱ οἰκονομολόγοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ βασικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα ἔχουν καθῆκον ὥλην ἐμβαθύνουν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν σκέψεων τούτων και νὰ λάβουν θέσιν ἔναντι τῶν νέων ἐννοιῶν, κατηγοριῶν και θεωρημάτων. Ὁποιαδήποτε ὅμως και ἀν εἴναι ἡ θέσις αὐτῆς, δὲν θὰ δυνηθῇ τις νὰ ἀμφισβητήσῃ εἰς τὸν Κόκκαλην, ὅτι ἀναπτύσσῃ τὴν θεωρίαν του, τόσον εἰς τὸ κριτικὸν ὅσον και εἰς τὸ θετικὸν αὐτῆς μέρος μετὰ μεγάλης δέξυνείας και ἀδιαστίστου λογικῆς ἀκολουθίας» ('Αρχ. Οἰκ. και Κοιν. Ἐπιστημῶν Δ. Κολιτσουνάκη, Α' τεῦχος, 1955, σελ. 1-26).

Ο Γερμανὸς οἰκονομολόγος, καθηγητὴς A. Montaner εἰς τὴν κατακλεῖδα τῆς σχετικῆς κριτικῆς του, γράφει : «... ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καθιστᾶ τὸ ἔργον πλήρες ἐνδιάφεροντος και διεγέρει τὸ πνεῦμα πρὸς νέας ἔρευνας, εἶναι τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τῆς παλαιᾶς θεωρίας τῶν τριῶν συντελεστῶν πρὸς ὄφελος τῆς ἀναπτυσσομένης ἐν εργειακῇ περὶ οἰκονομίας ἀπόψεως, ἀνοίγει τὸν δρόμον πρὸς μίαν νέαν φαινομενολογίαν ὅλων τῶν οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων....».

Ο νῦν καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Καρλσρούης κ. Rittershausen, ἀναφερόμενος εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἀλεξάνδρου Κόκκαλη «Die theorie der Arbeit» γράφει μεταξὺ ἄλλων εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν συγγραφέα : «... Σᾶς

συγχαίρω διά τὸ ἔργον σας... Χωρὶς ζηλοτυπίαν ἐγκωμιάζω τὴν ἔργασίαν σας, τὰ συμπεράσματα τῆς ὁποίας πηγάδζουν ἀπὸ αὐτῆν ταύτην τὴν ψυχήν μου, καὶ τὴν ὁποίαν ἔργασίαν θὰ ἐπεθύμουν νὰ εῖχα γράψει ὁ Ἰδιος. Θὰ συνιστῶ τὸ βιβλίόν σας παντοῦ, θὰ κάμω δὲ καὶ φροντιστήριον ἐπ' αὐτοῦ».

'Ο δείμηνηστος Χρῆστος 'Αγαλλόπουλος, διατελέσας καθηγητὴς τῆς 'Ανωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς καὶ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ I.K.A., εἰς ἐκτεταμένην σχετικὴν κριτικὴν, περαίνων τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σκέψεων του ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ 'Αλεξ. Κόκκαλη, ἀποφαίνεται συμπερασματικῶς ὅτι «... αὗται τὸν κατατάσσουν πράγματι μεταξὺ τῶν οἰκονομολόγων, οἵτινες θέτουν ὄρθησμα εἰς τὴν οἰκονομικὴν ιστορίαν». (Νέα Οἰκονομία, Η τεῦχος, ἀρ. 11/1958).

'Ο διακεκριμένος καθηγητὴς Ξενοφῶν Ζολώτας εἰς κριτικὴν μᾶς περιλήψεως τῆς θεωρίας τῆς ἔργασίας, δημοσιευθείσης ἐν ἔτει 1931 γερμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ἀναφερομένης εἰδικώτερον εἰς τὸ θέμα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, γράφει : «...εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν παραγόντων εἰς κατεύθυντήριον καὶ ἐκτελεστικόν, παρατηροῦμεν ὅτι, ὅπως ἀντιλαμβάνεται ταύτην ὁ κ. Κόκκαλης, εἴναι πρωτότυπος, καθ' ὃσον γνωρίζομεν, ἀποτελεῖ δὲ πράγματι, μίαν ἐπιτυχῆ διάκρισιν, παρομοίαν τῆς ὁποίας εἴναι δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τις...» (Πειθαρχία, 12-4-1931).

'Ο καθηγητὴς κ. Πίνδαρος Χριστοδούλόπουλος, κρίνων τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους : 1) «Introduction to the total theory of labor, H.P.A. 1950 καὶ 2) Why in the theory of labor the only fundamental and exact economic theory, H.P.A. 1952, βιβλία τοῦ 'Αλ. Κόκκαλη, ἀφοῦ ἀναλύει ὡρισμένα χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα αὐτῶν, καταλήγει ὡς ἔξῆς : «...Εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἀποσπάσματα περικλείεται μία πρώτη—ἀτελεστάτη βεβαίως—προσέγγισις πρὸς τὸ σύστημα τῶν νέων ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς ἀτελεύτητον σειράν πρωτοτύπων καὶ ἐπαναστατικῶν, ἐν πολλοῖς, παρατηρήσεων, ἀναπτύσσονται εἰς τὰς τελευταίας ἔργασίας τοῦ 'Αλ. Κόκκαλη. 'Η συνολικὴ καὶ πολύπλευρος ἐκτίμησις ἐνδεικνύεται τοιούτου ἔργου καὶ ἡ ἀξιολόγησις τῆς συμβολῆς του εἰς τὸ θεωρητικὸν οἰκοδόμημα τῆς Οἰκονομικῆς 'Επιστήμης θὰ ἀναμείνη βεβαίως τὴν εὐσυνείδητον καὶ ἐπίπονον λεπτομερῆ κριτικὴν ἐπισκόπησην. 'Ἐκεῖνο δῆμως τὸ ὄποιον παραμένει ἀναφαίρετον κτῆμα, εἴναι ὁ ἐνδελεχῆς ἔλεγχος παραδεδομένων βασικῶν ἐκδοχῶν ὑπὸ τὸ νέον πρᾶσμα τῶν ἀντιλήψεων τοῦ συγγραφέως τῆς Total theory of labor, ἀπὸ τὸν ὄποιον ἔλεγχον θὰ προωθηθῇ ἡ γόνιμος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. ('Επιθεώρησις οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, Σεπτέμβριος 1954).

'Ο ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος καὶ διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Μέσης 'Εκπαίδευσεως κ. Κωνστ. Γεωργούλης εἰς ἀρθρὸν του δημοσιευθέν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Βραδυνὴ» τῆς 3.9.1958, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐκτεταμένην κριτικὴν ἀνάλυσιν τῆς θεωρίας τῆς ἔργασίας ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρονης Alfred Amann, ὑπογραμμίζει τὰ ἔξῆς : «...Φρονῶ ὅτι

ἡ ἐν λόγῳ πρωτότυπος κοινωνικοοικονομικὴ θεωρία τοῦ "Ελληνος ἐπιστήμονος, ἀναγνωρισθεῖσα οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Αμονν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πλειστων ἄλλων διεθνοῦς κύρους ἐπιστημόνων, δέον νὰ τύχῃ τῆς πλήρους ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, διότι σπανίως παρουσιάζονται πρωτότυποι θεωρίαι ἀναφερόμεναι εἰς ὅλοκληρον τὸ ἀντικείμενον τῇ ἐρεύνης μᾶς οἰασδήποτε ἐπιστήμης. Τοιαῦτα πρωτότυπα ἐπιστημονικὰ ἔργα καθίστανται πλέον Ἐθνικά, τιμοῦν τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ πρέπει νὰ τυγχάνουν τῆς ἴδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μερίμνης τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὃσον αἱ συνθῆκαι ἐν Ἑλλάδι εἶναι λίαν δυσμενεῖς πρὸς πλήρη ἀνάπτυξίν των».

Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἀπλούσταται, ὃσον καὶ ὀρθόταται σκέψεις, δίδουν τὴν ἀφορμὴν ὅπως ἐκφράσῃ κανεὶς τὴν ἀπορίαν του διὰ τὸ διαφεῦγον ἔθνικὸν ὅφελος ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τομέως ἐκ τῆς ἀδιαφορίας μετὰ τῆς ὅποιας ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων παραγόντων τὸ αὐτονόητον χρέος τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων διὰ τὴν δέουσαν, πάσης φύσεως ὑποστήριξιν τοῦ δημιουργοῦ τῆς προκειμένης ἐπιστημονικῆς θεωρίας, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀπὸ Πανεπιστημιακῆς καθέδρας ἐντονωτέρας καὶ συστηματικωτέρας προβολῆς αὐτῆς.

Σχετικῶς ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Χρῆστος Ἀγαλλόπουλος, εἰς τὴν κατακλεῖδα σχετικῆς κριτικῆς του εἰς τὴν «Νέαν Οἰκονομίαν» (2ον τεῦχος, 1958) γράφει : «...» Ας σημειωθῇ ὅτι ὁ κ. Κόκκαλης ὑπεστήριξε μὲ συνέπειαν τὴν θεωρίαν τῆς ἐργασίας καὶ προκαλεῖ δυσάρεστον ἐντύπωσιν τὸ γεγονός, ὅτι, καίτοι ὑπηρέτησε ἐπὶ 25ετίαν ἀμφότερα τὰ Πανεπιστήμια, κατ' ἀρχὰς ὡς ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939 ὡς ἐπικουρικὸς Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐδημοσίευσεν 24 ἐπιστημονικὰ ἔργα καὶ μελέτας εἰς τρεῖς γλώσσας, 'Ἐλληνιστί, Γερμανιστί καὶ Ἀγγλιστί, εὑρίσκεται ἀνευ Ἀκαδημαϊκῆς θέσεως...».

'Ἐπ' τοῦ αὐτοῦ θέματος ὁ διεθνοῦς φήμης ἐπιστήμων, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ἀείμνηστος Othmar Spann, ἔγραψε εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἀλ. Κόκκαλην : «...」Ἐπειδὴ γνωρίζω τὰς ἐκτεταμένας ἐργασίας σας ὡς καὶ τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῶν πρὸς τὴν Ἐπιστήμην ὑπηρεσιῶν σας, αἱ ὅποιαι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀνοίγους νέους δρόμους, ἐνόμιζα ὅτι σᾶς είχον ἥδη χρησιμοποιήση ὡς καθηγητὴν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἢ τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν...».

Τέλος, ὁ ἀναμφισβήτητου κύρους κριτικὸς οἰκονομολόγος καθηγητὴς Alfred Amonn εἰς κριτικήν του δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Jahrbücher für Nationalökonomie, ἐπὶ τῆς μελέτης τοῦ Ἀ. Κόκκαλη ὑπὸ τὸν τίτλον : Why is the theory of labor, the only fundamental and exact economic theory, γράφει σχετικῶς τὰ ἔξης : «... Πολλάκις κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς ἔξη-

γησιν τῶν ἐκ τῆς ἔργασίας προκυπτόντων βασικῶν φαινομένων, ώς ὑπὸ τῶν Ricardo, Marx, Oppenheimer, οὐδέποτε ὅμως μετὰ τοσαύτης ριζοσπαστικῆς συνεπείας (mit solch radikaler Konsequenz) ὡς ὑπὸ τοῦ "Ἐλληνος" Ἀλ. Κόκκαλη. Αὐτὴν ἡ ριζοσπαστική συνέπεια φαίνεται ὅτι ἐδημιούργησε ἀντίδρασιν εἰς τὴν ἴδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, δι' ὃ κατέστη δυσχερὲς οὐ τύχουν ἀναγνωρίσεως αἱ πρὸς τὴν ἐπιστήμην προσφερθεῖσαι ὑπηρεσίαι του. Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ τονισθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἡ συνέπεια αὕτη, οὐδόλως συνδέεται μετὰ τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἢ τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος. Εἶναι συνέπεια προκύπτουσα ἐκ τοῦ καθηρῶς θεωρητικοῦ συλλογισμοῦ, μία δηλαδὴ αὐστηρὰ καὶ ἀνένδοτος λογικὴ (strenge u. unerbittliche Logik) προκύπτουσα ἐκ μιᾶς ἀφετηρίας ἀναγνωριζομένης ὡς ὁρθῆς».

'Ἐπέστη λοιπὸν νομίζομεν ὁ χρόνος, διὰ τὴν ἐπισημοτέραν ἀναγνώρισιν τοῦ ἔργου τοῦ Κόκκαλη.

'Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀξιον ἴδιαιτέρας ἐξάρσεως, ὅτι καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Ξενοφῶν Ζολώτας εἰς τὸ κυκλοφορήσαν προσφάτως βιβλίον του ὑπὸ τὸν τίλον «Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις», τονίζων τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Τεχνικῆς Ἐκπαίδευσεως, δικαιώνει τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀλ. Κόκκαλη.

'Ορθότατα ὁ καθηγητὴς κ. Ζολώτας παρατηρεῖ ὅτι παρεγνωρίσθη κατὰ τὸ παρελθόν ἡ σημασία τοῦ τεχνικοῦ καὶ ὀργανωτικοῦ παράγοντος διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ἐνῷ ὑπερετονίσθη ὁ ρόλος τῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κεφαλαίου. 'Η παρατήρησις αὕτη συναρτάται εὐθέως μὲ τὴν ἴδιαζουσαν λειτουργικὴν φύσιν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος ὡς κατεύθυντηρίου τοιούτου, τοῦ ὅποιους ἡ ἐξύψωσις δημιουργεῖ κεφάλαιον καὶ ἀξιοποιεῖ τὸ ὑφιστάμενον, συμβάλλουσα οὕτως κατὰ τρόπον ἀμεσον καὶ εἰς κλίμακα ἀπεριορίστων δυνατοτήτων, εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος.

Τοῦτο προκύπτει σαφῶς ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὅποιον οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἢ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ὑλοποιουμένη παραγωγικότης τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος.

Κατὰ ταῦτα ὁ καθηγητὴς κ. Ζολώτας, διαβλέψας ὁριῶς τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος ὡς τοῦ κατ' ἐξοχὴν δημιουργικοῦ στοιχείου τῆς ἔργασίας τοῦ ἀνθρώπου, εὑρίσκεται ἐπὶ παραλλήλου προγραμματικῆς γραμμῆς πρὸς ἐκείνην ἡ ὅποια προκύπτει ἐκ τῆς μελέτης τῶν θεωριῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κόκκαλη καὶ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκηθείσης διεθνοῦς κριτικῆς καὶ ἡ ὅποια συνίσταται εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως καλλιεργηθῆ συστηματικῶς ἡ Ἐπιστήμη τῆς ἔργασίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἐπεκτεινόμενον πέραν τῶν ὅρων τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου, διανοίγει εὐρὺ πεδίον γενικωτέρας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.

Πρὸς τὴν σκέψιν ταῦτην ἀγετάτι τις καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ καθη-

γητοῦ κ. Ζολώτα περὶ τῆς ἐκδήλου ἀνάγκης ριζικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς Παιδείας, ὡς ἐκ τῆς καθ' αὐτὸν πλέον οἰκονομικῆς σημασίας τὴν ὅποιαν ἐνέχει ἡ πρέπουσα μόρφωσις, ἡ σημαίνουσα ἀνάπτυξιν τῆς δυναμικότητος τοῦ πνεύματος ὡς κατευθυντηρίου παράγοντος ἐν τῇ καθόλου παραγωγικῇ προσπαθείᾳ. Διότι, ἡ παρατήρησις αὕτη πιστοποιεῖ ἀλληλεξάρτησιν καὶ ἀλληλεπίδρασιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ οἰκονομικῶν σκοπῶν, συναποτομένων εἰς τὸ ἐνιαίον ἀντικείμενον τῆς ἔρευνης τῆς περὶ ἣς ὁ λόγος Ἐπιστήμης τῆς ἐργασίας.

Τὴν εὐρυτέραν σημασίαν τῆς νέας ταύτης Ἐπιστήμης διεῖδον ἀπὸ ἑτῶν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου κληθεὶς μετέβη καὶ ἀνέπτυξε τὰς βάσεις αὐτῆς πρὸ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ὁ καθηγητὴς κ. Ἀλέξανδρος Κόκκαλης. "Ιδρυσαν δὲ εἰδικὴν Ἐπιστημονικὴν ἑταιρείαν μὲ σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς Ἐπιστήμης τῆς ἐργασίας.

'Η ἑταιρεία αὕτη ἐκδίδει καὶ ἴδιον ἐπιστημονικὴν περιοδικόν, ἥδη δὲ συνεκάλεσε τὸ πέμπτον ἑτήσιον συνέδριόν της ἐν Würzburg.

'Ἐν ἐπιλόγῳ καὶ ἐν συμπεράσματι πρὸς τὰ ἀναπτυχθέντα, θὰ ἡθέλαμεν νὰ τονίσωμεν τὴν βαθεῖαν πίστιν τὴν ὅποιαν ὅντως ἐμπνέει ἡ εἰδικωτέρα ἀνάλυσις τῆς προκειμένης θεωρίας τῆς ἐργασίας, διὰ τὴν τεραστίαν πρακτικὴν ἀξίαν αὐτῆς.

'Η πλήρης ἐκμετάλλευσις, κατ' ἐπιστημονικὸν προγραμματισμόν, τῶν δυνατοτήτων προαγωγῆς τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, δύναται νὰ διανοίξῃ ἐξαιρετικῶς αἰσιοδόξους προοπτικάς διὰ τὴν ταχυτάτην ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ἐπιστημῶν καὶ διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν.

"Εκδήλως δὲ καθίσταται ἡ σημασία τῆς συνειδητῆς καλλιεργείας μιᾶς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς κατευθύνσεως καὶ ἀπὸ διεθνοῦς πολιτικῆς ἀπόψεως, διὰ τὰ ἐλεύθερα "Εθνη, τὴν ὥραν αὐτὴν τοῦ μεγάλου ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο κόσμων, τοῦ 'Ανατολικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ, καθ' ἣν ἡ ἀναμφισβήτητος τεχνολογικὴ πρόοδος τῶν Σοβιέτ, καθιστᾶ ἐπιτακτικόν, διὰ τὴν Δύσιν, τὸ καθῆκον, ὅχι ἀπλῶς τῆς διατηρήσεως τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ὑπεροχῆς, ὡς ἐγγυήσεως διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς Ειρήνης.

Αἱ ἐρασιτεχνικαὶ παρανέσεις διὰ περισσοτέραν, καλυτέραν καὶ σκοπιμωτέραν μόρφωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ ὅποιαι ἐμφανίζονται ὡς πρόχειροι περιστασιακαὶ ἀντιδράσεις εἰς κάθε ἐκδήλωσιν κάποιας σοβαρᾶς πνευματικῆς κατακτήσεως τοῦ ἀντιπάλου πολιτικοῦ στρατοπέδου, θὰ πρέπει νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν σοβαράν καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ὀρθῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐργασίας, συστηματικὴν μελέτην καὶ ἐρμηνείαν τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ μηχανισμοῦ, εἰς τρόπον ὡστε ἡ ἐπιδίωξις τῆς καλυτέρας δυνατῆς προαγωγῆς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, μελετωμένη ἐν συναρτήσει

πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην εύρυτέραν καὶ σκοπιμωτέραν μόρφωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, νὰ βασίζεται εἰς ισχυρῶς θεμελιωμένα ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα, τὰ δόποια, μετουσιούμενα εἰς συγκεκριμένα μέτρα ἐκπαιδευτικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς, θὰ ἐπιτύχουν τὸ μάξιμον τῆς κοινωνικῆς των ἀποδόσεως

Ἡμεῖς, διατελέσαντες μαθηταὶ τοῦ καθηγητοῦ Κόκκαλη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, παρακολουθήσαντες ἐκ τῶν φοιτητικῶν ἑδωλίων μὲν ἴδιατερον ἐνδιαφέρον τὰς παραδόσεις του, καὶ ἐνστερνισθέντες τὴν πρωτότυπον θεωρίαν του, αἰσθανόμεθα ἴδιατέραν χαρὰν διὰ τὴν ἐπὶ διεθνοῦς κλίμακος ἀναγνώρισιν τῆς ἴδιαζούσης ἐπιστημονικῆς ἀξίας μιᾶς καθαρῶς Ἑλληνικῆς θεωρίας προβαλλούσης ἐπαξίως εἰς τὸν διεθνῆ ἐπιστημονικὸν ὄρίζοντα τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ γενικώτερον τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιστημονικὸν ὄνομα.